

FEKETE GYÖRGY

A Magyar Művészeti Akadémia új szerepe

Pontosan húsz éve államtitkárként, mosolyogva, reménykedve, hatalmas naivitással mondtam el, hogy az új kormány Antall József vezetésével a kultúra területén milyen lépéseket kíván tenni. Akkor alapítottuk például a Nemzeti Kulturális Alapot is. Aztán ahogy teltek-múltak az évek, az ember az egyéni sikereit elérte, de kollektív boldogságra ritkán volt oka. El kellett telnie ennek a húsz évnek ahhoz, hogy most egy 79 éves embernek a legboldogabb évről és a legnagyobb örömről számolhassak be. Az idei a legboldogabb év, de persze ez magánügy, a legnagyobb öröm azonban közügy, hiszen törvénybe iktatták a Magyar Művészeti Akadémiát mint köztestületet, és jogokkal, kötelezettségekkel ruházták fel szerveződésünket. A teljes magyar művészet területén – tehát nem csupán az irodalomban, építészetben, képzőművészetben, hanem a zenében, vizualításban és mindenfajta más művészeti területen – működni és hatni tudunk a közeljövőben. Ezért egymással együtt dolgozó sok ezer magyar művésznek az örömét kell most tolmácsolnom. Azt az örömet, amiről kevesen tudtak eddig, de sokan akadnak itt olyanok is, akik az elmúlt év nehéz, küzdelmes időszakát végigélték és végigdolgozták velünk, sőt biztos vagyok benne, hogy ezt tovább is folytatni fogják.

A Magyar Művészeti Akadémia története húsz éve egy gusztustalan, erkölcstelen zsarolással kezdődött a Magyar Tudományos Akadémia akkori elnöke részéről. Ez az oka, hogy akkor nem csupán egy akadémia alakult meg, hanem kettő. A Magyar Művészeti Akadémiát csak úgy ismerte volna el a Magyar Tudományos Akadémia, ha Makovecz Imre azonnal lemond az MMA elnökségről, és cserébe felveszik az MTA soraiba. Makovecz Imre akkor felállt és ott hagyta az elnököt, azóta nem voltak beszélő viszonyban. A két akadémia természetesen párhuzamosan működik, a Széchenyi Művészeti Akadémia a Magyar Tudományos Akadémia társult intézményeként, az akadémiai törvény részeseiként, annak költségvetéséből, az MTA székházában éli a maga kényelmes életét.

A Magyar Művészeti Akadémia alapító tagjai azonban saját pénzükből összeadtak egy száz négyzetméternyi területre elégséges összeget, ebből Óbudán hajlékot emeltek, húsz év óta több mint hatszáz rendezvényével minden év minden hónapjának csütörtökjein, később szerdáin kulturális délutánt és estét rendeznek. Jelenleg

165 művész él és dolgozik az intézmény tagjaként, összesen hét tagozatban, sorai között tudva negyvenegy határon túli magyar kiváló művészt is a Felvidékről, Erdélyből és a Délvidékről. Egyedülálló kulturális intézményként Magyarországon a határon túli magyarok teljes értékű tagjai egyesületünknek. Mi a 2006-os választási kudarc után tehát azonnal léptünk.

Másfél évvel ezelőtti közgyűlésen – mikor már lehetett látni, hogy a választás meg fogja fordítani a politikai irányt Magyarországon – magam terjesztettem elő határozati javaslatot, hogy döntsön az Akadémia közgyűlése arról, ha új kormány lesz – és biztosak voltunk benne, hogy lesz –, akkor alakuljon köztestületté a szervezet. Úgy, mint minden kultúrállamban a világon, köztestületként képviselhesse az MMA a művészet érdekeit. Részt akar venni a nemzet kulturális stratégiájának kidolgozásában, egészen az operatív kérdések megtárgyalásáig.

Megkezdődött egy fantasztikus, gyönyörű küzdelem Makovecz Imre vezetésével, a politika pedig rendkívüli affinitással ráérezve az ő lényének erejére, a benne rejlő nagy lehetőségre, a szokásos másfél-kétéves törvényalkotási idő helyett hét hónap alatt meg tudta alkotni a törvényt, amely köztestületté formálta szerveződésünket. Igen nagy küzdelemmel, de igen jó hangulatban történt mindez, és végül másfél hónappal ezelőtt a parlament megszavazta a törvényt, a köztársasági elnök pedig kihirdette. Úgy gondolom, új fejezet nyílt a magyar művészeti élet történetében.

Ismertetni szeretnék néhány olyan objektív adatot, amit a törvénnyel kapcsolatban tudni kell. A törvény összesen tizenhét jogosultságot sorol fel, ezek a jogosultságok a törvény életbe lépésekor, illetve az egyesületből köztestületté válása pillanatától kötelezettséggé válnak. Közülük következésképp itt néhány, hogy éreztessék, működésünk mennyire terjed ki majd a kulturális és művészeti ág minden oldalára.

Az MMA feladatának és tevékenységének fő vonalai:

- Elősegíti a magyar és az egyetemes kultúra értékeinek érvényesülését, öröködi a magyar művészeti élet hagyományainak tiszteletén, segítséget ad új értékes alkotások születéséhez.

- Öröködi a magyar művészeti élet szabadsága és a művészeti környezet tisztasága felett. A törvény egyébként teljes autonómiát biztosít.

- Figyelemmel kíséri a magyar szellemi élet kérdéseit, meghatározó művészeti folyamatait, ezek kifejtéséhez szakmai találkozók, konferenciák és más alkalmak rendezésével rendszeresen fórumot teremt, álláspontját, javaslatait, véleményét a kormányzat, illetve a nyilvánosság elé tárja.

– Ellátja a művészeti élet képviselőit mindazokon a fórumokon, testületekben, amelyekre jogszabály kötelezi, illetve amelyekre kormányzati vagy egyéb országos hatáskörű állami szervezet felkéri.

– Együttműködik a Magyar Tudományos Akadémiával és a magyarországi országos művészeti intézményekkel és szervezetekkel, támogatja a különböző művészeti ágak országos társadalmi szervezeteinek, szövetségeinek működését, kapcsolatot tart fenn, együttműködik a magyarság határon túli kulturális és művészeti szervezeteivel, más nemzeti, külföldi és nemzetközi művészeti szervezetekkel.

– Tevékenységével segíti a művészetoktatást és a művészképzést, valamint a művészeti tárgyú tudományos tevékenységeket.

– Tagjaival dokumentációt készít, gondoskodik műveik eredeti vagy digitalizált változatának gyűjtéséről, kutatásáról, megőrzéséről és világhálós nyilvánosságáról.

– Tagozatokat hoz létre és működtet az irodalom, a képzőművészet, az iparművészet, az építőművészet, a zeneművészet, a film- és fotóművészet, a népművészet, a művészettudomány, az előadóművészet képviselőiből, amelyek saját programot szerveznek.

– Segíti és támogatja a különböző művészeti ágak legjelentősebb hazai társadalmi szervezeteit, azok központi dokumentációs folyóiratának kiadását.

– Gondoskodik a magyar művészeti élet szereplőinek személyes megbecsüléséről, pályázatokkal, díjakkal, ösztöndíjak adományozásával és más módon is segíti az alkotókat, műalkotások megszületését és nyilvánosságra kerülését, fiatal alkotók pályakezdését. Részt vállal a néhai tagok életművének szakmai, illetve történeti feldolgozásában.

– Dokumentálja, kutatja és népszerűsíti a magyar művészeti életet, aminek érdekében folyóirat-, könyv- és digitális kiadói tevékenységet folytat és támogat, valamint részt vesz a magyar kulturális értékek nemzeti nyilvántartásának, nemzeti kulturális leltárának megvalósításában és a digitális nyilvánosság biztosításában.

– Intézményeket tarthat fenn, vállalkozásokat működtethet, a társult szervezeti rendszert maga is gyakorolhatja.

Ha e felhatalmazások a konkrét tennivalóit meg kell fogalmazni, akkor persze nem vagyunk könnyű helyzetben, de köteleységünknek érezzük.

A kormány jelentős pénzüsszeget szánt arra, hogy az Akadémia egyesületi köztestületbe való átmenete alatt is támogatásokat nyújthasson. Az egyesület társadalmi munkában végezte a munkáját, összesen csak három

adminisztrátorunk volt, én magam is társadalmi munkában végzem az elnöki teendőket. Ám 2012-től mintegy harminc tagú hivatali szervezet alakul, és a Vigadó épülete műemléki rekonstrukciójának befejeződésével a Magyar Művészeti Akadémia lesz e gyönyörű épület gazdája Magyar Művészetek Háza néven. 1600 négyzetméteren folytathatja saját tevékenységét, lesz két-szintes galériája, ami nemcsak a képzőművészetnek, iparművészetnek, de könyvbemutatóknak, filmbemutatóknak is helyszíne lesz. Kongresszusi terme létesül, ami 150 fő befogadására képes, hogy a társult intézményekkel való konferenciátémáinknak helyszínt adjon. Emellett archívumot hozunk létre az akadémiai tagok műveinek: íróknak, költőknek, zeneszerzőknek, építészeknek, és minden más művészeti ág képviselőjének életművéből. Természetesen koordinálva gyűjtőmunkánkat azokkal a szervezetekkel, amelyek a saját területükön belül ezt a munkát már elkezdték.

Távoli tervünk, hogy 15-20 év múlva önálló múzeumot hozunk létre a Magyar Művészeti Akadémia mindenkorai tagjainak alkotásából. Reméljük, hogy a kézzel írott kottáktól a kéziratokon át a képző- és iparművészeti alkotásokig sok-sok értékes műtárgy szerepel majd e gyűjteményben.

Nincs döntés még arról, hogy a Vigadót mint épületet ki fogja üzemelni. Készül terv arról, hogy az egész Vigadót az Akadémiának kell működtetnie, és olyan verzió is, hogy gazdasági társaságot kell alapítania, esetleg ezt a feladatot a kormány másra bízza. A köztestületi törvény 120 napot írt elő az alakuló közgyűlésre, ez várhatóan október végén, november elején fog lezajlani, ekkor kezdi feladatainak ellátását. Ennek az eseménynek megünneplésére december 1-én az Iparművészeti Múzeum kupolatermében, az 59 elhunyt akadémikusnak egy-egy tárgyából, képéből, szobrából, kottájából, könyvéből, kisplasztikájából, gobelinjéből és más művéből összeállított kiállítással tisztelgünk. Ezek a tárgyak már a kincstárunk alapját is szolgálják. Továbbá egy Liszt Ferenc koncertet is rendezünk ez alkalomra. Az est vendége és főszónoka Orbán Viktor miniszterelnök lesz, aki az Akadémia ilyen módon történő létrejöttében döntő, meghatározó szerepet játszott.

Az Akadémia ezeken kívül a kormánynak javaslatot tett arra is, hogy hozza létre a Magyar Művészeti Szalonok rendszerét. Ez azt jelentené, hogy egy- vagy kétévi rendszerességgel a magyar képzőművészet, iparművészet, fotóművészet, könyvkiadás, építészet nemzeti szalonokat rendezne, ezek az adott évek csúcsteljesítményének az összegezései lennének. Jó volna, ha ezek a szalonok körbejárhatnák az országot. Ennek az lenne a jelentősége, értelme, hogy a mintegy két és fél,

hárommillió turista, aki hazánkba érkezik, és most már rendre nagyszerű külföldi művészeti teljesítményeket lát a múzeumokban és egyéb helyszíneken, fesztiválokon, végre találkozók az élő magyar művészetrel is. Hiszen semmivel sem vagyunk alacsonyabb rangúak, mint Európa bármely kulturális közössége. Reméljük, hogy amint feláll az Akadémia új vezetősége, elnöksége, tagozatvezetői október végén, novemberben, színre tudunk lépni a programmal.

Az Akadémia tagsági feltételét illetően – ezzel kapcsolatban nagyon sok újságírói félreértés akadt – három kritériumot határoztunk meg az elmúlt húsz évben. Semmiféle vezetői presszió nem érvényesült eddig és ezután sem fog.

Először is fel kell mutatni egy teljes, elismert életművet. Tehát nem a kezdő tehetségek és nem a kibonta-

kozó alkotók helyszíne a Magyar Művészeti Akadémia, hanem a beérett művészek, a vitathatatlan életművek gyűjtőhelye minden művészeti ágban. Másodikként olyan közéleti érdeklődés szükséges, amelynek alapja az a meggyőződés, hogy kulturális élet nélkül felemelkedés nem lehetséges. Nemzeti termékeink közül a kultúra a legmagasabb színvonalú és legexportképesebb árucikk. A tudásból, az alkotásból, a tehetségből megélhetne ez az ország. Ezért pedig keményen meg kell dolgoznia az Akadémiának is. A harmadik kritérium pedig a művekben is állandóan kifejezésre juttatott, biztos és félreérthetetlen nemzettudat. Enélkül nem érezzük magunkhoz közelállónak és társnak azokat az akár egyébként kiváló művészeket, akik ezt a magyar nemzetközösséget nem vállalják, vagy ez ellen bárhol, bárhol aknamunkát folytatnak.

JÓNÁS ISTVÁN Alkotókkal együttműködő Magyar Rádió

Szinte minden közelmúltbéli korszakban úgy gondolták, hogy a Magyar Rádió a kultúra mentsvára, amikor már mindenütt minden elveszett, akkor a Rádióban lesz helye a magyar nyelvnek, a kultúrának és az alkotóknak. Ez évről évre, évtizedről évtizedre így zajlott. A hazai közmédia rendszerében zajló átalakulás kellős közepén sokan várakozva figyelik, hogy vajon a Magyar Rádió meg tudja-e őrizni ezt a fajta szerepét? A Magyar Rádióban a munkatársaimmal együtt a válaszokat keressük.

A rendszerváltás előtti kultúrpolitika korszakában az irányított irodalmi adaptációgyártás, ami a Magyar Rádióban zajlott, az első látásra nagyon vonzó volt, hisz soha annyi hangjáték nem készült, mint a hetvenes-nyolcvanas években. Ugyanakkor ezeknek a hangjátékoknak az értékét mai szemmel nézve nem tudjuk megbecsülni. Nem felbecsülni, hanem megbecsülni, mára szinte értékelhetetlenek. Soha nem fordult meg annyi költő, író a rádióstúdiókban, mint akkor. Mit kezdjünk azzal az örökséggel, ami a Rádió esetében hangfelvételen megmaradt? Mindig volt olyan szerkesztőség, mindig voltak olyan szerkesztők, akik személyes közszolgálati küldetésnek tartották az irodalom szerepeltetését. Ebben az új közmédia rend-

szemben ugyan megvan az örökség, óriási mennyiség-ről beszélünk, sőt nem is csak a Magyar Rádióról, hanem most már két televízió, egy hírügynökség összegyűjtött anyagával szembesülünk. De mit lehet ma ezzel kezdeni? És mit lehet azzal az új szervezettel, azzal az új vállalati felépítéssel kezdeni, ami homlokegyenest más, mint mondjuk tavaly ilyenkor? Ez persze első látásra csak azok gondja, akik ezekben az intézményekben dolgoznak. Főjjön a vezetők feje! De előbb-utóbb a hallgató is kíváncsi rá, és főleg kíváncsi az író, az alkotó, aki megszokta, hogy így vagy úgy, de a művével megjelenhetett a Rádióban.

Vajon érdemes-e táplálni azt a reményt, hogy a közszolgálati Magyar Rádió az egyetlen és kizárólagos mentsvára a kultúrának és az irodalomnak? Mert ez az elvárás minden más médiumot föl is ment az alól, hogy ezzel foglalkozzon. Újra és újra megfogalmazódik, hogy a közszolgálati Rádiónál szülessenek hangjátékok, rendeljen irodalmi műveket, a költők szerepelhessenek itt rendszeresen, a Rádió adjon munkát a rendezőnek, dramaturgnak, színésznek. Hiszen ez olyan közszolgálati feladat, amire a köz jelentős, a törvény megjelenése óta előre kiszámítható milliárdokat költ. Vajon képes-e a közszolgálati Magyar Rádió egyedül ezt megőrző és megrendelő szerepet viselni, kell-e, el lehet-e várni tőle, és vajon csak a hagyományos sugárzott rádiózás legyen erre az eszköze? Amikor 1935-ben Cs. Szabó László a Magyar Rádió irodalmi vezetőjeként átvette Németh Lászlótól a stafétabotot, akkor feljegyezték, hogy lényegében nem csinált mást, mint hogy